

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1892, kl. 6 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning rörande större bolags förvärf af jordegendomar i vissa delar af landet m. m.

Sedan Andra Kammaren bifallit en af herr Vahlin med flere derstädes väckt motion, n:o 7, har detta beslut blifvit genom utdrag af protokollet delgifvet Första Kammarerna, som hänvisat detta ärende till sitt första tillfälliga utskott. I enlighet med motionen har Andra Kammarerna för sin del beslutat, »det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville anskaffa och för Riksdagen framlägga uppgift på den jordbruksfastighet, som af bolag eges i de delar af vårt land, der skogsafverkning i mera betydande utsträckning förekommer, äfvensom statistiska uppgifter, utvisande tillväxten af denna bolagsegendom och den sjelfegande jordbrukareklassens deraf orsakade förminskning i samma trakter; samt att Kongl. Maj:t ville, för så vidt de inhemtade upplysningarna sådant föranleda, för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser, afsedda att begränsa möjligheten för bolag att underlägga sig jordbruksfastighet till hvilken utsträckning som helst».

Motionärens fullständiga motiv till bemälda förslag äro redan ordagrant återgifna i Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 (n:o 12), hvartill likasom till motionen utskottet härmed får hänvisa.

Bih. till Riksd. Prot. 1892. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 8 Häft. (N:o 12). 1

Andra Kammarens nämnda tillfälliga utskott, meddelar först en framställning rörande afvittringsförrättningarnes beskaffenhet, så väl emellan åren 1820 och 1860, som efter sistnämnda tid, då nya föreskrifter härutinnan meddelades. Vidare lemnas en redogörelse för, huru samma författningar verkat på jordbruket och skogsrörelsen äfvensom utdrag ur de femårsberättelser, som af Konungens befallningshafvande i de sex nordligaste länen afgifvits, hvilka utdrag äro att beakta, särskildt i afseende å hvad de innehålla om fastighetsvärdet å de jordbruksfastigheter, aktiebolag ega, jemfördt med taxeringsvärdet å jordbruksfastighet för hela länet. I öfrigt förekomma uti ifrågavarande betänkande åtskilliga redogörelser om yttranden inom Riksdagen, af Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län och af herr Th. Örtenblad m. m., hvartill härmed jemväl hänvisas.

Slutligen yttrar meranämnda utskott för motionens tillstyrkan följande:

»Såsom af här sammanförda sakförhållanden och uttalanden framgår, är den i motionen behandlade frågan särdeles allvarlig och betydelsefull. Det visar sig, att stora trakter af Norrland och Dalarne redan nu innehafvas med full eganderätt af jemförelsevis ett fåtal trävarufirmor och bolag och, sådan utvecklingen hittills tett sig, synes den gifva vid handen, att bildandet af stora jorddomäner för skogsbruk under enskilda händer snarare syftar åt att tilltaga än åt att minskas och upphöra. Nya bolag inköpa stora skogsmarker och de äldre utvidga sina områden. I ungefärlig jembredd med de sex nordliga länen med hänsyn till den andel af länets hela jordbruksfastighetsvärde och mantal, som innehafves af aktiebolag, stodo år 1885 de företrädesvis bruks- och grufidkande länen, Vermlands, Örebro och Vestmanlands; numera åter torde de nordliga länen utan gensägelse stå främst. Och medan i de fem norrländska länen och Dalarne år 1885 aktiebolagen innehade i medeltal 8,6 procent af de respektive länen hela mantal och 9,2 procent af jordbrukstaxeringsvärdet, mot respektive 3 procent och 4,2 procent för riket i dess helhet, så torde numera medeltalen för Norrland och Dalarne hafva aflägsnat sig ännu mera från medeltalen för riket.»

»Åtskilliga omständigheter synas särskildt egnade att äfven i framtiden gifva utvecklingen denna rigtning. Medan skogarne ännu i allmänhet stodo orörda, var der sedan århundraden tillbaka ett kapital af moget virke samladt, hvilket på beqvämt och inkomstbringande sätt kunde tillgodogöras genom förvärfvande af afverkningsrätt utan samband med eganderätt till jorden. Men i den mån den gamla skogen

blifvit uthuggen och smärre dimensioner fått påräkna mera lönande af sättnings samt alltså omloppstiden i skogsbruket minskats, samverka nödvändighet och intresse mera till att lägga an på en stadigvarande skogstillgång. Och för att kunna göra trygga beräkningar för framtiden samt förblifva oberoende af prisförhöjningar eller andra motigheter vid afverkningskontraktens utlöpande, måste kapitalstarka bolag anses hafva intresse af att förvärfva skogen med full eganderätt, der den kan erhållas till lämpligt pris. De äldre, mångåriga afverkningskontrakten, hvilka, såsom ofvan meddelade uppgifter gifva vid handen, äro mycket allmänna, lemna jordegaren så pass i afverkarens hand, att den senare i regeln synes kunna betinga sig tillräckligt gynsamma villkor, derest han vill under eganderätt förvärfva sig skogen. Den sedan år 1890 gällande kortare afverkningstiden åter torde öka hågen att inköpa skogsmark under full eganderätt, enär sannolikt är, att jordegaren skall för hvarje nytt kontrakt vara i stånd att betinga sig bättre villkor. Härtill kommer, att ett rationellt skogsbruk drifves billigast, om det sker i stort, hvarjemte gagnet af detsamma framträder långsamt, under årens lopp. Afverkningskontrakt på korta tider och förfallande på olika tid inom samma skogskomplex försvåra gifvetvis en sådan skogsskötsel. Å andra sidan saknas ännu i allmänhet i Norrland det stöd för skogsegendomens qvarblifvande på smärre händer, som ligger i ett uppdrifvet jordbruk, en någorlunda tät, sjelfegande befolkning och tillvaron af andra industriella inrättningar, som kunna hafva intresse af att ega skog. Skogshemmanens jordbruk är i regeln i sig sjelft klent och föga värddt, hvarjemte det gerna försummas, i det egarne hängifva sig åt skogsrörelsen; på grund häraf kunna inegorna icke sättas i sådant pris, som hindrar lägenhetens inköp för skogsmarkens skull. Vidare är att påminna om storskiftena, hvilka, såsom särskildt Konungens befallningshafvande i Jemtlands län framhållit, föranleda många hemmansegare att sälja sina lägenheter, då de dermed slipa ifrån kostnader, så dryga, att de ibland ej kunna utgöra dem. Många försäljningar af skogsmark under eganderätt härleda sig af arfskiftena, då den, som sitter qvar på gården, derigenom blir i stånd att kontant utlösa medarfvingar. Slutligen är den sparsamma årliga afkastning, som följer af skogens långa omloppstid, för den mindre skogsegaren en ständig frestelse till öfverafverkning eller till försäljning för en större penningesumma i ett för allt, medan den stora skogskomplexen, väl skött, gifver sin egare en stadig och riklig afkastning, hvilken det ligger i hans intresse att utvidga, men icke rubba.»

»Dessa olika omständigheter gifva trävarubolagen en ekonomisk

öfvermägt, mot hvilken hemmansegarne sjelfve eller konkurrenter af jordbrukareklassen allt för litet torde kunna hålla stånd, när förhållandena, såsom för närvarande synes vara fallet, lägga i bolagens intresse att förvärfva omfattande jorddomäner.»

»Nästan alla sakkunnige äro ense om, att skogens sammanförande till stora komplexer, som besittas med full eganderätt af kapitalstarka händer, är förmåuligt för skogens rätta vård och skötsel. De store skogsegarne sköta gerna sin skog väl och hafva råd att göra det, medan öfverafverkning företrädesvis bedrifves å de mindre skogsegar- nes marker. Utskottet vill icke bestrida denna fackmännens mening, men vill dock framhålla, att erfarenhetsrön äfven gifvas af motsatt art. Vidare är det ingalunda exempellöst, att bolag inköpa skogsmark mera med en snar inkomst genom dess öfverafverkning för ögat än i syfte att bilda stadigvarande skogsbestånd under rationel skötsel. För öfrigt är det ju i sådant fall gemensamheten och driften i stort, som åstadkomma den rationella vården, ej komplexens samlande i en enda hand.»

»Men om häri ligger en fördel ur skogsskötselns synpunkt, får man ej förbise de allvarsamma olägenheter och faror, ett fortskridande i sådan riktning medför i andra viktiga hänseenden. Skogsegendomens samlande på några få händer leder till ett monopol, i och för sig ej mindre fördömligt än det, som uppstår, der landets jord öfver hufvud är delad mellan ett fåtal innehafvare af stora jordagods. Härtill kommer, att Norrland, med sin rikedom på forssar, i skogarna kringströdda odlingslägenheter samt odlingsbara myrar, af många tecken att döma har att vänta i framtiden en ej ringa uppväxt af så väl industri som jordbruk. Visserligen kan sägas, att det kommer att ligga i de jordegande trävarubolagens intresse att afsöndra och sälja de områden, som äro tjenliga till odling och industriella företag; härtill skulle utan tvifvel lättnaden och förenklingar i gällande afsöndringsbestämmelser bidra, liksom de skulle leda till, att färre jordbrukslägenheter än för närvarande lades under bolagen. Men lika väl kan det komma att ligga i dessas intresse att icke afsöndra marken, utan arrendera ut den, hvarigenom jordbruk och industri måste utveckla sig på ofri grund, hvars egare en gång kunna inhösta oberäkneliga summor i arrendeafgifter och tomtlegor. Framför allt torde de ogera afyttra skogsmark, medan dock såväl jordbruk som industri uti ifrågavarande trakter behöfva ega tillgång till skog. I alla händelser kunna de jordegande bolagen efter eget skön behålla marken eller afyttra den dyrt eller billigt, hvarigenom den ekonomiska utvecklingen i stora delar af Norrland i väsentlig mån komme att bero af dem.»

»Der normala förhållanden råda i vårt land, synes ingen tendens till att den lilla jordegendomen går upp i den stora gifva sig till känna, utan kanske snarare tvärt om. Då i Norrland rigtningen är en annan, ligger orsaken påtagligen i de undantagsförhållanden, som der varit och äro rådande, men som skola upphöra i den mån, landsdelen blir bebyggd och säte för andra näringar jemte skogsrörelsen, samt jordvärdet i följd deraf stiger. Det synes tillkomma staten, hvilken har att sörja äfven för kommande släktens väl, att genom lämpliga åtgärder, der så ännu ske kan, förebygga, att nämnda nu rådande säregna omständigheter i den framtidsrika nordliga hufvuddelen af Sverige gifva upphof åt abnorma jordbesittningsförhållanden, hvilka varda bestående i kommande tider och då kunna bära ödesdigra frukter. Detta bör ske så mycket hellre, som den norrländska skogsmarkens underläggande under trävarubolagen med eganderätt ju ingalunda är någon förutsättning för trävarurörelsens bestånd. Det kan vara en fördel för sågverksegaren och trävaruexportören att arbeta med material från egna skogar; men han kan ock bestå såsom mellanhand allena och, liksom industriidkare och köpmän i allmänhet, röra sig med köpta varor.»

»Hvilka här ifrågakommande åtgärder skulle vara, torde icke tillhöra utskottet att yttra sig om. Det torde ock vara för tidigt att taga dem i skärskådande, innan den närmare utredning af förhållandena föreligger, hvilken motionären begär. Beslägtade ämnen behandlas för öfrigt af den komité, Kongl. Maj:t den 25 september sistlidet år, i enlighet med Riksdagens begäran, tillsatte med uppdrag att utreda, huru vida icke genom statsmagternas försorg tillfälle kunde beredas omedlade och mindre bemedlade att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk, hufvudsakligen å inom landet ännu befintliga stora odlingsbara utmarker — hvilken komité vid fullgörandet af sitt uppdrag redan torde hafva egnat så mycken uppmärksamhet åt och samlat så mycket material för klargörande af äfven denna fråga specielt med hänsyn till dess inverkan på Norrlands jordbruk, att den utredning, som erfordras med hänsyn till skogsbruket, icke torde för samma komité, derest den erhöle sådant uppdrag, möta stora svårigheter att anskaffa.»

»Motionären har i sitt yrkande berört endast frågan om jordbruksfastighetens underläggande med eganderätt under bolagen och lemnat dels enskilda firmors förvärf af sådan egendom och dels den utsträckning, hvori skog på längre eller kortare tid upplåtits för afverkning, utom räkningen. Utskottet eger ej befogenhet att utsträcka sitt eget yrkande utöfver hvad motionären för sin del begärt; men det är öfvertygadt om, att, derest motionen vinner framgång, Kongl. Maj:t skall

upptaga den i de norra provinserna uppenbarligen fortskridande koncentrerings i enskilda händer af jordegendomen till skärskådande i dess helhet och föreslå de åtgärder, hvartill en sådan undersökning kan föranleda.»

Såsom inledning till det slutliga yttrandet i denna för de sex nordligaste länen viktiga fråga har utskottet trots sig böra lemna en kortfattad redogörelse rörande landets bebyggande och odling samt der befintliga industriens uppkomst och utveckling samt närvarande ställning och framtidssträfvanden, sådana dessa förhållanden förete sig enligt utskottets uppfattning. Odlingen af kustlandet och de större floddalarna i landets midt är mycket gammal, och derinom har redan tidigt här och hvar bedrifvits bergverks- och sågverksrörelse. Både bergverken och sågverksrörelsen kunde dock icke uppstå och utbilda sig utan statshjelp, oftast bestående i privilegier för kol- och stockfångst. Bergverksrörelsen, som hade behof att stödja sig på jordbruk och fast skogstillgång, började ock derfor redan tidigt genom inköp af hemman betrygga sitt bestånd. Bildandet eller skapandet af större egendomskomplexer, hvilket nu öfverklagas, är sålunda rätt gammalt i hvad bergverksrörelsen angår. Deremot bedrefs trävaruutskjeppningen och sågverksrörelsen till en början allenast med virke från de lättast tillgängliga skogsmarkerna närmare kusten och med tillgodogörande af de erhållna privilegierna samt medelst timmerinköp från statens och enskildes skogar, utan förvärf af egen skog.

De för flottning oberedda vattendragen lade ännu hinder i vägen för afverkning af de i de inre delarne af landet belägna stora skogs-trakterna. Derfor förblefvo ock mycket länge derstädes befintliga skogsrikedomar så att säga värdelösa. Dessutom var denna stora skogstillgång i det vestra landet intill 1820-talet otillgänglig för snart sagt hvarje företag, enär vägar i allmänhet saknades och eganderätten till samma skogsmark ännu var obestämd och oreglerad.

Det blef afvittringsverkens uppgift att ordna rättsförhållandet i hvad angick denna stora skogstillgång inom ifrågavarande landsdelar och att på samma gång befordra odlingen och bebyggandet af landet, på det sätt att af sockneområdet — afvittringen skedde vanligast socknevis — först tilldelades de gamla hemmanen deras skogsbehof och sedermera bildades af odlingsbara trakter nybyggen och nyhemman,

som till hugade odlare öfverlemnades, och åt hvilka på liknande sätt skogsanslag utdelades, hvarefter slutligen, om öfverskott uppstod af skogsmark utan odlingstillfällen, denna bibehölls åt Kongl. Maj:t och kronan under namn af kronoöfverloppsmark.

Det måste medgifvas, att de gällande författningarna rörande afvittringen före år 1860, och ännu mera sättet för deras tillämpning, gifvit anledning dertill, att hemmanen bekommo allt för stora områden af den nu så värdefulla skogsmarken, men det är ock naturligt att tidsförhållandena måste både på sjelfva författningarna och på deras tillämpning kraftigt inverka. Så bestämde författningarna det höga maximum för skogstilldelning åt hemman och nybyggen af 3,000 till 4,500 tunnland duglig mark för helt hemman eller ett mantal. Vid tillämpningen af denna föreskrift om utdelningar af marken fästades derjemte hufvudsakligen afseende vid markernas tjenlighet för odling och vid tillgången på ängsslätter, slättermyrar samt bete, hvadan skogbärande trakter, som för odling, slått och bete ej lämpade sig, betraktades såsom odugliga och utan beräkning tillfölla hemmanen.

I den mån eganderätten i nu omnämnda skogsbygder på angifna sätt reglerades, och sedan så småningom de större vattendragen genom strömrrensningar gjordes bekvämligare för flottning, började uppmärksamheten riktas på tillgodogörandet af skogslandets rikedom för skogsrörelse och sågverkshandtering. Saken var dock ej så lätt ordnad, ty dels var flottning å de mindre vattendragen beroende af tillstånd dertill af jordegarna och dels kräfde dessa vattendrags rensning och beredande till flottleder högst betydliga kostnader. Statshjelp till dessa kostnader ifrågasattes ej. Det var ej tänkbart, huru klokt sådant än hade varit, att de många skogsegarne efter ett vattendrag skulle kunna förena sig om att gemensamt verkställa den erforderliga men högst kostsamma flottledsbyggnaden, hvarförutan denna skogstillgång var värdelös. Det kunde ej heller ifrågakomma, att sågverksegare nedlade dessa kostnader utan att på förhand åt sig utverka ej mindre uteslutande flottningsrätt i vattendraget än äfven för längre tid afverkningsrätt å skog invid vattendragen. De vidtogo för den skull ock sådana åtgärder, och de nu så mycket klandrade skogsafverkningskontrakten, vanligast gällande å 50 års tid, hafva sålunda i sjelfva verket varit det medel, hvarigenom den norrländska trävarurörelsen utvecklats sig, flottleder uppstått och skogsvidderna blifvit till nytta för land och folk.

Flottledsbyggnader och strömrrensningar verkställdes också med fart och kraft och aktiebolag bildades i stor skala för skogsrörelsens

bedrifvande, hvarförutom jemväl egare till jernverk, antingen efter dessas nedläggande eller jemnsides med deras hållande i gång, egnade sig åt sågverksrörelse.

Det värde, skogsmarken på sådant sätt fått, förorsakade, att vid början af 1860-talet nya föreskrifter rörande afvittringsväsendet utfärdades, hufvudsakligen afseende inskränkning eller upphörande af nybygges utbrytningar och bildandet i dess ställe af kronoparker. Härvid och i ändamål att hindra skogssköfving uppkom ett nytt slag af krononybyggen, eller sådana, som allt framgent äro i afseende å dispositioner af skogen underkastade allmän kontroll och utstämpling. Då onekligen nybyggesväsendet kraftigt medverkat till odlingens framsteg, är att hoppas, att det steg för befordrande af landets odling och bebyggande, som tagits genom kongl. skrivelsen af den 29 maj 1891 om upplåtande af odlingslägenhet å kronoparker inom Norrbottens län måtte efterföljas af liknande bestämmelser för bildande af mindre jordbruk med eganderätt.

På sågverksrörelsen hafva ock de nya författningarna af den 30 december 1880 rörande flottleder visat stort inflytande och så att säga gjort dessa kommunikationsleder allmänna och tillgängligare, då de deremot förut voro så godt som monopoliserade.

Mot den sålunda uppkomna sågverksrörelsen kan med skäl riktas den anmärkningen, dels att densamma sjelf är af tillfällig art, såsom delvis grundande sig på till tiden inskränkt afverkningsrätt af skog, och dels att densamma till följd deraf icke har något eget intresse för landets uppodling och för en rationel skogsvård, hvilket senare intresse ej heller kan med skäl fordras af skogsegaren, som för längre tid afhändt sig nyttjanderätten till sin skog.

Uteslutande af denna anledning har under senaste tider flera af de större sågverksbolagen börjat att i stor omfattning förvandla sin nyttjanderätt af skog till eganderätt genom inköp af sjelfva fastigheterna, och i följd häraf hafva de öfverklagade förhållanden uppstått, som i här ifrågavarande motion och Andra Kammarens deraf föranledda beslut afses.

Det kan väl ej nekas, att trävaruindustrien, sådan den hittills i landet bedrifvits, föga egnat sig åt sjelfva skogsvården, men i den af motionären såsom oroväckande ansedda företeelsen, att de industriella verken förvärfva skog med full eganderätt, ligger tydligen en sträfvan att betrygga dessa verks fortfarande bestånd, en sträfvan som är framkallad af sjelfbevarelsedriften, hvilken samtidigt måste framkalla intresset för en god skogsvård. Att skogsmark lämpligen bör vara förenad

med industriella verk synes ock tydligt framgå deraf, att för olika sådana kräfvos olika anordning af skogsvården, då exempelvis för trämassfabriker, jernverk och sågverk fordras olika omloppstider för afverkning af den skogsprodukt, hvardera behöfver. Om man från den erfarenhet, som vunnits rörande det förtjenstfulla sätt, hvarpå jernverken af ålder i allmänhet skött sitt jordbruk, vare sig det varit lagdt under eget bruk eller skötts genom arrendatorer, vore berättigad att sluta sig till den omvårdnad sågverken skola komma att egna jordbruket å dem tillhöriga egendomar, skulle deremot ingen anledning till anmärkning kunna uppstå. Nekas kan emellertid ej, att stora sociala fördelar äro förenade med en sjelfgande jordegareklass, och att en befolkning bestående af jordarrendatorer i sådant afseende torde vara mindre tillfredsställande, men inom rikets sydligare delar föreligga rika exempel derpå, att en befolkning af arrendatorsklassen ofta eger lika framstående egenskaper som jordegareklassen, samt att i vissa delar af fäderneslandet stora territorier utan olägenhet egas af enskilda personer eller bolag.

Den redogörelse, som af Andra Kammarens tillfälliga utskott i dess utlåtande lemnas i enlighet med Konungens befallningshafvandes femårsberättelser öfver den del af länens taxeringsvärden å jordbruksfastigheter, som belöper å hemman, hvilka af aktiebolag egas, synes ej heller för närvarande innebära någon synnerlig fara, då t. ex. i Gefleborgs län, hvarest den sydliga provinsen Gestrkland är synnerligen rik på jernverk, taxeringsvärdet af sådan bolagsegendom ej uppgår till mer än 19 procent af länets hela taxeringsvärde å jordbruksfastighet samt motsvarande procenttal för alla de sex nordliga länen utgör 14 procent af sammanlagda jordbruksfastighetssumman. Kommer då härtill, att antalet af dessa bolag är högst betydligt, torde vara klart, att samlandet på en hand af eganderätt till större jordområden ej förekommer i den oroande omfattning, motionären framställt.

Dessutom är att antaga, att, om det förslag till ändring i hemmansklyfnings- och jordafsöndringsförfattningarna, som den komité, hvilken har till uppgift utreda på hvad sätt tillfälle kan beredas obemedlade att bilda egna jordbruk, i sitt underdåniga betänkande af den 25 september 1891 framlagt om »egostyckning», vinner godkännande, lämpligaste och riktigaste utvägen uppnås, att i hufvudsak särskilja skogsbruk och jordbruk, då på detta sätt utsträcket möjlighet till eganderätt af särskild skogsmark, och sågverksbolagen kunna, med bibehållande af sin eganderätt till större delen af skogsmarken, äfven med full egande-

rätt upplåta inegojorden, åbyggnaderna och nödigt skogsområde för husbehof till jordbrukare, hvilka sålunda blifva sjelfegande.

De å bolagsskogarna befintliga odlingslägenheter, som ej lämpa sig för skogsbruk, komma sannolikt ock att med full eganderätt till odlare upplåtas.

Då nu härtill kommer, att oegentligt måste vara att särskildt lagstifta för bolag, då samma följder måste härflyta deraf, att en enskild person förskaffar sig eganderätt till jord i stor utsträckning, och då något verksamt sätt att förhindra den öfverklagade egendomssammanläggningen ej torde kunna utfinnas utan åsidosättande af viktiga rättsgrundsatser, får utskottet slutligen och med återupprepande af hvad ofvan blifvit anfördt derom, att nuvarande tillståndet ej synes böra för-
anleda till oro, föreslå,

att Första Kammarren för sin del för närvarande icke måtte biträda Andra Kammarrens beslut.

Stockholm den 30 april 1892.

På utskottets vägnar:

LARS BERG.

Reservation

af herr *Lars Berg*, med hvilken friherre *R. Klinckowström* instämt:

»Då jag varit af skiljaktlig mening med utskottet rörande dess beslut att tillstyrka afslag å herr *Vahlins* med fleres af Andra Kammarren gillade motion, har jag ansett, att senare delen af utskottets utlåtande från orden: »Dessutom är att antaga att, om», — — bort ega följande lydelse:

De ur femårsberättelserna hemtade upplysningarne, rörande taxeringsvärdet å aktiebolags jordbruksfastigheter m. m. och dess förhållande till länens hela taxeringsvärde å dylik fastighet, angifver likväl icke rätta proportionerna emellan sistnämnda taxeringsvärde och värdet å de på några få enskilda händer i stor omfattning samlade jordbruksfastigheterna, hvarom frågan gäller.

Förutom aktiebolagen ega nemligen i Norrland enskilda handelsbolag och firmor samlade jordegendomar, som i vissa fall äro lika storartade som de större aktiebolagens, hvarför det verkliga taxeringsvärdet och mantalet af de stora skogs- och jordegendomar, som befinna sig i några fås ego, är vida högre än det ofvan anförda.

Det är för öfrigt ett länge känt förhållande att det öfverklagade samlandet, under några fås egovälde, af stora skogs- och jordegendomar inom Norrland hittills på vissa trakter visat sig medföra sådana verkningar som afstannad odling och minskadt antal jordegare.

Samma erfarenhet har sedan äldsta tider hemtats från de s. k. »odlingsdistrikten», hvilka, omfattande större landsdelar af Norrbottens län, genom särskilda privilegier upplätos åt enskilda och bolag, dels till odling under frälsemannarätt, dels till kolning för jernverkens behof, ibland hvilka i främsta rummet torde förtjena att såsom exempel här anföras, dels Kengis bruks och bergsfrälse-egendom, åt hvars intressenter genom bergskollegii privilegium, bekräftadt af Kongl. Maj:t den 24 december 1646 efterläts »alla lägenheter på en omkrets af 2 mil rundt omkring bruket att bruka och behålla så länge de förmådde hålla bruken och verken vid tillbörlig magt och gång», en jordvidd således af 12,⁵⁶ kvadratmil, dels det Medlercreutzska odlingsdistriktet, som enligt kongl. resolution den 20 augusti 1753 omfattade en landsträcka af omkring 20 mils längd och 10 mils bredd, eller närmare bestämdt af omkring 150 kvadratmils yta mellan Luleå och Kalix elfvar, dels det Palmstruchska odlingsdistriktet, till hvilket enligt frihetsbref af den 8 maj 1775 uppläts ett ödesland 10 mil långt, 2,⁵ mil bredt på norra sidan Piteå elf, dels det Hermelinska odlingsdistriktet, som omfattade en del af det Medlercreutzska jemte andra stora områden i närliggande trakter.

De hinder, som genom dessa storartade jordegendomars upplåtande åt enskilda lagts i vägen för landets uppodling och skogens behöriga vård, hafva särskildt i det hänseendet visat sig stora och påtagliga, att hugade odlare derigenom under lång tid förhindrats att på dessa områden insyna nybyggen och uppodla hemman, under det att privilegii-innehafvarne underlätit så väl att utveckla den jern- och bergverksrörelse, som med privilegierna afsetts som att sjelfva verkställa den nybyggesanläggning och uppodling af de dem tilldelade distrikt, som utgjorde vilkoret för deras upplåtelse. Visserligen vidtogos under tidernas lopp här och der mer eller mindre kraftiga ansatser till nybyggesanläggning, men en betydlig del af dessa hafva sedermera fått förfalla, och å de flesta hafva odlingarne endast utgjort en bråkdel af

den odlingssskyldighet, hvilken motsvarade de insynta skattetalen, som därför efterhand måste förmedlas, såsom exempelvis skedde med hemmanen inom Gellivara socken, hvilka år 1839 förmedlades från 17 till $2 \frac{7}{8}$ mantal.

Om inköp af egendom för några få enskildes räkning skulle framdeles fortsättas i den betydliga omfattning, som under den senaste mansåldern egt rum, skall sådant ovilkorligen leda derhän, att en stor del af jorden i de norrländska länens skogstrakter undandrages den pågående uppodlingen, samt att en sådan jordfördelning skall komma att utöfva en liknande eller ännu skadligare verkan, än den erfarenheten visat, att monopolet af de ofvan berörda »odlingsdistrikten» medfört.

De nuvarande förhållandena äro flerstädes, särdeles i öfre Norrland, gynsamma för stora jordområdens förvärfvande genom omfattande hemmansköp, hvilka jemväl oafbrutet fortgå, för trävaruindustriens med fleres räkning, hvarigenom det icke synes osannolikt, att större delen af all enskild jord i dessa trakter framdeles kan komma under några få kapitalstarke industriidkares eller bolags ego.

En annan följd af en dylik jordfördelning, om den blifver genomförd, är den i motionen redan antydd, att nästan hela den sjelfegande allmogen i nämnda trakter skulle nedsjunka från sin oberoende ställning till åbor och arrendatorer och i vissa fall må hända till underlydande med ännu osäkrare ställning. För att undgå ett sådant öde skulle säkerligen en stor del af ifrågavarande allmoge, såsom redan skett i Herjeådalen, utflytta till andra landsorter eller emigrera. Förverkligandet af de förhoppningar, som man med fog allmänt hyst om Norrlands framtid, att den nemligen skulle medföra en storartad ökning af den sjelfegande befolkningen och en snabb uppodling af landsdelens vidsträckta odlingsmarker, skulle dermed också blifva omöjliggjordt.

Rörande de åtgärder, som lämpligast kunde vidtagas för att undvika dylika olägenheter, är det emellertid för tidigt att redan nu ingå i pröfning eller uttala ett omdöme, innan alla på saken inverkan förhållanden blifvit utredda. Äfven i det fall att den önskade utredningen skulle ådagalägga, att någon synnerlig fara icke föreligger eller att fullt verksamma lagstiftningsåtgärder deremot icke kunna användas, synes dock denna fråga vara af den ingripande betydelse för nämnda landsdelar, att en utredning deraf, i den form och omfattning Andra Kammarerna uttalat, synes påkallad.

Då Riksdagen förut för sin del beslutat en utredning »rörande lämpligaste sättet och villkoren för upplåtelse från kronodomäner af

mark till mindre jordbruk med eganderätt, åsyftande att befrämja en snabbare uppodling af landet och ökad fast befolkning», synes den nu väckta frågan om bevarande och bibehållande af den redan befintliga fasta befolkningen jemväl vara väl förtjent af att samtidigt dermed tagas under ompröfning.

På grund så väl häraf som af hvad Andra Kammarens tillfälliga utskott härom anfört, får utskottet tillstyrka,

att Första Kammarén ville instämma i Andra Kammarens ifrågavarande beslut.»